

अध्याय 39

बाबाको संस्कृत ज्ञान ।

गीताको एकश्लोकको बाबाद्वारा टीका,
समाधि मन्दिरको निर्माण

यो अध्यायमा बाबाले गीताको एक श्लोकको अर्थ समझाउनु भएको छ । केही व्यक्तिहरूको धारणा बाबालाई संस्कृत भाषाको ज्ञान थिएन भन्ने थियो । नाना साहेबको पनि वहाँप्रति यस्तै धारणा थियो । यसको खण्डन हेमाडपंतले मूल मराठी ग्रन्थको 50 सौं अध्यायमा गरेका छन् । दुबै अध्यायहरूको विषय एउटै जस्तो भएकोले ती दुबै यहाँ सम्मिलित रूपमा लेखिएको छन् ।

प्रस्तावना

शिरडीको सौभाग्यको वर्णन कसले गर्न सक्छ? श्री द्वारकामाई पनि धन्य हुन् जहाँ श्री साई आएर बस्नुभयो र वहाँ समाधिस्थ हुनुभयो ।

शिरडीका नरनारी पनि धन्य हुन् जसलाई साईले स्वयं आएर अनुग्रहीत गर्नुभयो र जसका प्रेमको वशले नै टाढाबाट हिँडी वहाँ आउनुभयो । शिरडी त पहिले एउटा सानो गाउँ थियो, तर श्री साईको सम्पर्कबाट विशेष महत्त्व पाएर एउटा तीर्थ-खेत्रमा बदलिन गयो ।

शिरडीका नारीहरू पनि ज्यादै नै भाग्यशालिनी हुन् जसको बाबा उपर असीम र अभिन्न विश्वास प्रशंसा नै गरी नसक्नुछ । आठै प्रहर नुहाउँद, पिन्दा, अनाज किनाल्दा, कुट्टा, अरू घरका काम गर्दा उनीहरू वहाँको कीर्तिको गुणगान गर्ने गर्दथे । उनीहरूको प्रेमको

उपमा नै के हुन सकछ र ? उनीहरू अत्यन्त मीठो गाउँथे जसबाट गाउँने र सुन्नेको मनमनै परम (अतितूलो) शान्ति मिल्दथ्यो।

बाबाद्वारा टीका

कसैलाई सपनामा पनि बाबा संस्कृत जान्ने हुनुहुन्छ भन्ने थाहा थिएन। एकदिन नानासाहेब चाँदोरकरलाई गीताको एक श्लोकको अर्थ बुझाएर वहाँले मानिसहरूलाई आश्चर्यचकित पारिदिनुभयो। यसको छोटो वर्णन सेवा निवृत्त तहसीलदार श्री बी. व्ही. देवले मराठी साईलीला पत्रिकाको भाग 4 (स्फुट विषय 563) मा छपाएका छन्। यसको संक्षिप्त विवरण Sai Babas' Charters and Sayings भन्ने पुस्तकको 61 औं पृष्ठमा र The Wonderous Saint Saibaba को पृष्ठ 36 मा पनि छापिएको छ। यी दुबै पुस्तकहरू बी. व्ही. नरसिंहद्वारा रचिएका हुन्। श्री बी. व्ही. देवले तारीख 27.9.1936 मा अंग्रेजीमा एक वक्तव्य दिएका छन् जो नरसिंह स्वामीद्वारा रचित पुस्तक भक्तहरूको अनुभव भाग 3 मा छापिएको छ। श्री देवलाई यो विषयको पहिलो सूचना नानासाहेब चाँदोरकरबाट प्राप्त भएको थियो। यसैले उनको कथन (भनाइ) तल उद्धृत गरिएको छ।

नाना साहेब चाँदोरकर वेदान्तका विद्वान् विद्यार्थीहरू मध्ये एक थिए। उनले अनेकौं टीकाहरूको साथ गीताको अध्ययन पनि गरेका थिए र उनीलाई यो ज्ञानको अहंकार पनि थियो। बाबले संस्कृत भाषा कति पनि जान्नु हुन्न भन्ने उनको विचार थियो। यसैले बाबाले उनको यो भ्रम हटाइदिने विचार गर्नुभयो। यो भक्तगण थोरै संख्यामा आउने पहिलेको समयको कुरा हो। बाबा भक्तहरूसँग एकान्तमा धेरै बेरसम्म वार्तालाप गर्ने गर्नुहुन्थ्यो।

यस्तै एउटा कुनै समयमा नानासाहेब बाबाको चरण-सेवा गरिरहेको थिए र अस्पष्ट शब्दमा केही गुनगुनाइरहेका थिए। (त्यसैबेला तल लेखिएको वार्तालाप भयो)।

बाबा- नाना तिमिले बिस्तार-बिस्तार के भनि रहेका होऊ?

नाना- मैले गीताको एक श्लोकको पाठ गरिरहेको हुँ।

बाबा- कुन चाहीं श्लोक हो त्यो?

नाना- यो भगवद् गीताको एक श्लोक हो।

बाबा- अलि उच्चो स्वरमाभन त।

अनि नानाले भगवद् गीताको चौथो अध्यायको 34 सौं श्लोक भन्न लागे:-

“तद्विद्वि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया। उपदेक्ष्यन्ति ते ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः।।”

बाबा- नाना के तिमीलाई यसको अर्थ थाहा छ?

नाना- छ महाराज!

बाबा- यदि थाहा छ भने मलाई पनि सुनाउन।

नाना- यसको अर्थ हो- तत्व जान्ने ज्ञानी पुरुषहरूलाई राम्रोसँग दण्डवत् गरेर सेवा र निष्कपट भावले गरिएका प्रश्नद्वारा त्यो ज्ञानलाई जान। जसलाई सद्बस्तु (ब्रह्म) को प्राप्ति भैसकेको छ ती ज्ञानीहरूले तिमीलाई ज्ञानको उपदेश दिनेछन्।

बाबा- नाना म यसप्रकारको खिचडी भावार्थ चाहन्न। मलाई त प्रत्येक शब्द र त्यसको भाषा अनुरूपको उच्चारण गर्दै व्याकरण-सम्मत अर्थ बुझाउन।

अब नाना एक एक शब्दको अर्थ बुझाउन लागे।

बाबा- नाना के केवल साष्टाड नमस्कार गर्नु नै पर्याप्त हुन्छ?

नाना- नमस्कार गर्नु बाहेक म “प्रणिपात” को कुनै अर्को अर्थ जान्दिन।

बाबा- “परिप्रश्न” को अर्थ के हो?

नाना- प्रश्न सोध्नु।

बाबा- प्रश्नको अर्थ के नि?

नाना- उही (प्रश्नसोध्नु)

बाबा- यदि “परिप्रश्न” र “प्रश्न” दुबैको अर्थ एउटै हो भने व्यासले “परि” उपसर्गको प्रयोग किन गरे त? के व्यासको बुद्धि भ्रष्ट भएको थियो त?

नाना- मलाई त “परिप्रश्न” को अर्को अर्थ थाहा छैन।

बाबा- सेवा? कस्तो प्रकारको सेवाको आशय हो यहाँ?

नाना- त्यही जो हामीहरूले सधैं हजूरको गर्छौं।

बाबा- के यो “सेवा” नै पर्याप्त छ?

नाना- अरु यो भन्दा बढी “सेवा” को कुनै विशेष अर्थ मलाई थाहा छैन।

बाबा- दोश्रो पंक्तिको “उपदेक्ष्यन्ति ते ज्ञान” मा के तिमी “ज्ञान” शब्दको ठाउँमा अर्को शब्दको प्रयोग गरेर यसको अर्थ भन्न सक्छौं?

नाना- हो, सक्छु।

बाबा- कुन चाहीं शब्द।

नाना- अज्ञानम्।

बाबा- “ज्ञान” को सट्टा त्यो शब्द (अज्ञानम्) जोडेर के यो श्लोकको अर्थ निस्कन सक्छ?

नाना- अहँ, सक्तैन। शांकर भाष्यमा यस प्रकारको कुनै व्याख्या छैन।

बाबा- नभएर के भयो त? यदि “अज्ञानम्” शब्दको प्रयोगबाट कुनै उत्तम अर्थ निस्कन सक्छ भने त्यसमा के आपत्ति छ र?

नाना- त्यसमा “अज्ञान” शब्दको कस्तो प्रकारको प्रयोग हुने हो म त्यो जान्दिन।

बाबा- कृष्णले अर्जुनलाई किन ज्ञानीहरू या तत्त्वदर्शीहरूलाई नमस्कार गर्न (ढोक्न) उनीहरूसँग प्रश्न सोध्न र सेवा गर्ने उपदेश दिनुभयो? के कृष्ण स्वयं तत्त्वदर्शी हुनु हुनेथिएन? वास्तवमा स्वयं ज्ञान स्वरूपनै हुनुहुन्न थियो।?

नाना- हो, वहाँ ज्ञानावतार नै हुनुहुन्थ्यो। तर वहाँले अर्जुनलाई अरू ज्ञानीहरूको लागि किन भन्नुभयो त्यो कुरो मैले बुझ्न सकिन।

बाबा- के तिमीले बुझ्न सकेनौं?

अब नाना निन्याउरो भए। उनको घमण्ड चूर भइसकेको थियो। अनि बाबाले स्वयं यसप्रकारले अर्थ बुझाउन लाग्नुभयो।

(1) ज्ञानीहरूलाई केवल साष्टाड नमस्कार गर्नाले पर्याप्त हुँदैन। हामीले सद्गुरु प्रति अनन्य भावले शरणागत हुनुपर्छ।

(2) केवल प्रश्न सोध्नुले नै पर्याप्त हुँदैन। कुनै कुप्रवृत्तिले या पाखण्डले या वाक्य-जालमा फसाउने या कुनै त्रुटी निकाल्ने भावनाले प्रेरित भएर प्रश्न गर्नु हुँदैन। परन्तु प्रश्न उत्सुकतापूर्वक केवल मोक्ष या आध्यात्मि मार्गमा उन्नति प्राप्त गर्ने भावनाले नै प्रेरित भएर गर्नुपर्छ।

(3) म त सेवा गर्न वा नगर्नमा पूर्ण स्वतन्त्र छु, जो यस्तो भावनाले सेवा कार्य गर्छ, त्यसलाई “सेवा”

भनिन सकिन्न। उसले (शिष्यले) मेरो आफ्नो शरीरमा मेरो कुनै अधिकार छैन। यो शरीर
उपर त गुरुको
नै अधिकार छ र केवल वहाँको सेवाको निमित्त नै यो रहेको छ भन्ने अनुभव गर्नुपर्छ।
यसप्रकार आचरण गर्नाले तिम्रीलाई सद्गुरुद्वारा माथिको श्लोकमा बताइए बमोजिम
ज्ञान प्राप्त हुन जानेछ।

नानालाई गुरु कस्तो प्रकारले “अज्ञान” को शिक्षा दिन्छन् भन्ने कुरा समझमा
आउन सकेन।

बाबा- ज्ञानको उपदेश कस्तो हो अर्थात् भविष्यमा प्राप्त हुने आत्मानुभूतिको
शिक्षा। अज्ञानको नाश गर्नु ज्ञान हो। (गीताको 18-66 मा) ज्ञानेश्वरी भाष्यको ओ वी
1396 मा यसप्रकारका वर्णन छ:- हे अर्जुन! यदि तिम्रो निद्रा र सपना भंग भयो भने अनि
तिमी “स्वयं हुन्छौ” यो पनि यस्तै प्रकारको हो। गीताको अध्याय 5-16 को अगाडि
टीकामा लेखिएको छ। के ज्ञानमा अज्ञान नष्ट गर्नुभन्दा बाहेक कुनै अरु भेछ छ र?
अन्धकार नष्ट गर्नुको अर्थ “प्रकाश” हो। जब हामी द्वैत नाश गर्ने चर्चा गर्छौं भनेहामी
अद्वैतको कुरा गर्छौं। जब हामी अन्धकार नष्ट गर्ने कुरा गर्छौं भने त्यसको अर्थ हो कि
प्रकाशको कुरा गर्छौं। यदि हामी अद्वैतको स्थिति अनुभव गर्न चाहन्छौं भने हामीले द्वैतको
भानना नष्ट गर्नुपर्छ। यही अद्वैत स्थिति प्राप्त भएको लक्षण हो। द्वैतमा बसेर अद्वैतको चर्चा
को गर्न सक्दछ? जबसम्म यस्तो स्थिति प्राप्त हुँदैन, तबसम्म के त्यसको अनुभव कसैले
गर्न सक्छ?

शिष्य सद्गुरु कै सम्मान नै ज्ञानको मूर्ति हो। उनीहरू दुईमा केवल अवस्था, उच्च
अनुभूति, अद्भुत अलौकिक सत्य, अद्वितीय योग्यता ए ऐश्वर्य योगमा भिन्नता (फरक)
हुन्छ। सद्गुरु निर्गुण, निराकार, सच्चिदानन्द हुन्छन्। वास्तवमा उनी केवल मनुष्य जाति
र विश्व कल्याणको निमित्त स्वेच्छापूर्वक मनुष्य शरीर गर्दछन्। तर नर-देह धारण गर्नाले
पनि उनको सत्ताको अनन्ततामा कुनै बाधा उपस्थित हुँदैन। उनको आत्मानुभूति, लाभ,
दैवी शक्ति र ज्ञान सदैव एकै रूपले रहन्छन्। शिष्यको पनि वास्तवमा त्यही स्वरूप हो।
तर अनेकौं जनमहरूले गर्दा उसलाई अज्ञान उत्पन्न हुन जान्छ र त्यसैको वशमा परेर

उसलाई भ्रम हुन जान्छ तथा आफ्नो शुद्ध चैतन्य स्वरूपको विस्मृति हुन जान्छ। गीताको अध्याय 5 हेर¹ “अज्ञानेनावृतं ज्ञानं तेन मुह्यन्ति जन्तवः” त्यहाँ बताए अनुसार उसलाई म जीव हूँ, एउटा प्राणी हूँ, दुर्बल हूँ, असहाय हूँ भन्ने भ्रम हुन जान्छ। गुरुले यो अज्ञानरूपी जरालाई काटेर फैंकिदिन्छन्। यसैको लागि उसले उपदेश गर्नुपर्छ। जो जन्मजन्मान्तरदेखि “म त दुर्बल, असहाय जीव हूँ” भन्ने धारणा गर्दै आएको हुन्छ त्यस्तो शिष्यलाई गुरुले सयौँजन्मसम्म “तिमी नै सर्वशक्तिमान् समर्थ ईश्वर हो” भन्ने यस्तो शिक्षा दिन्छन्, अनिमात्र कहीं गएर उसलाई वास्तवमा “म नै ईश्वर हूँ” भन्ने अलिकति आभास हुन्छ। सदैव निरन्तर भ्रममा रहनाको कारणले नै उसलाई “म शरीर हूँ, एक जीव हूँ, साथै ईश्वर र यो विश्व म भन्दा एक भिन्न वस्तु हो” भन्ने नै भान भएको हुन्छ। यो त केवल एक भ्रम मात्र हो जो अनेकौँ जन्मधारण गर्नाको कारणले उत्पन्न हुन गएको हो। कर्मानुसार प्रत्येक प्राणीलाई सुख दुःखको प्राप्ति हुन्छ। यो भ्रम, यो त्रुटी तथा यो अज्ञानको जरा नष्ट गर्नाको लागि नै हामीले स्वयं आफूसँग नै यो अज्ञान कसरी पैदा हुन गयो भनेर प्रश्न गर्नु पर्छ। त्यो अज्ञान कहाँ छ? हो, यो त्रुटीको दिग्दर्शन गराइदिनुलाई नै उपदेश भन्दछन्।

अज्ञानका उदाहरण तललेखिएका हुन्:-

- (1) म एक जीव (प्राणी) हूँ।
- (2) शरीर नै आत्मा हो! (म शरीर हूँ)
- (3) ईश्वर, विश्व र जीव भिन्न-भिन्न तत्व हुन्।

1 नादत्ते कस्यचित्पापं न चैव सुकृतं विभुः

अज्ञानेना वृतं ज्ञानं तेन मुह्यन्ति जन्तवः ॥ गीता 5-11 अर्थात्:- परमात्मा कसैको पाप पनि लिनु हुन्न, पुण्य पनि लिनु हुन्न, किन्तु जीवहरूको ज्ञान अज्ञानले छोपिएको छ, यसैले तिनीहरू मोहमा पर्दछन् अर्थात् ईश्वरले हाम्रो पापहरण गर्नुहुन्छ, पुण्यलाई स्वीकार गर्नुहुन्छ भन्ने ठहर्नाउँदछन्।

- (4) म ईश्वर होइन।
- (5) शरीर आत्मा होइन, यसको बोध नहुनु।
- (6) ईश्वर, विश्व र जीव सब एउटै हुन् भने कुराको ज्ञान नहुनु।

जबसम्म यी त्रुटीहरूको उसलाई दिग्दर्शन गराइन्न त्यतिबेलासम्म शिष्यलाई ईश्वर, जीव र शरीर के हुन्? उनीहरूमा के अन्योन्याश्रित (एउटाको आधार अर्को हुन गएको) सम्बन्ध छ तथा उनीहरू परस्पर भिन्न हुन् कि अभिन्न हुन् अथवा एक नै हुन्? यसप्रकारको शिक्षा दिनु र भ्रमलाई हटाइदिनु नै “अज्ञान”को ज्ञानोपदेश भनिन्छ। अब प्रश्न यो उत्पन्न कि जीव जो स्वयं ज्ञानमूर्ति छ, उसलाई ज्ञानको के आवश्यकता छ भन्ने। उपदेश दिने कारण त केवल त्रुटीलाई उसको दृष्टिमा ल्याएर अज्ञानलाई नष्ट गरिदिनु हो।

बाबाले अगाडि भन्नुभयो :-

- 1) प्रणिपातको अर्थ “शरणागति” हो।
- 2) शरणागत हुनुपर्छ तन, मन, धनले नै अर्थात् अनन्यभावले।
- 3) कृष्णले अरु ज्ञानीहरूतिर किन संकेत गर्नुहुन्छ?

सद्भक्तको लागि त प्रत्येक तत्व वासुदेव हो। (भगवद्गीता¹ अ 7-19 अर्थात् कुनै पनि गुरु आफ्नो भक्तको लागि कृष्ण हो)। त्यसैले गुरु शिष्यलाई वासुदेव मान्दछन्।

1 बहुनां जन्मनामन्ते ज्ञानवान्मां प्रपद्यते।

वासुदेवः सर्वनिति समहात्मा सुदुर्लभः॥ गीता 7-19

(1) धेरै जन्मको अन्तमा “वासुदेव सर्वम्” सम्पूर्ण कुरा वासुदेव नै हो यस्तो ज्ञान भएपछि ज्ञानी अद्वैत ब्रह्ममा प्राप्त हुन्छ।

यस्तो खाले महात्मा सितिमिति पाइन्छ।

अनि कृष्ण यी दुबैलाई आफ्नो प्राण र आत्मा (भगवद् गीता अध्याय 7-18¹ मा ज्ञानदेव टीका)। श्रीकृष्णलाई यस्ता अनेक भक्त र गुरु विद्यमान् छन् भन्ने कुरा विदित भएो हुनाले उनीहरूको महत्त्व बढाउनको लागि नै श्री कृष्णले अनुर्जनलाई यस्तो उल्लेख गर्नु भएको हो।

समाधि-मन्दिरको निर्माण

बाबा जे जसो गर्न चाहनुहुन्थ्यो त्यसको चर्चा वहाँ कहिल्यै पनि गर्नु हुन्नथ्यो। वरू वरपर यस्तो वातावरण र परिस्थिति बनाइदिनुहुन्थ्यो कि मानिसहरूलाई वहाँको ढिलो गतिको तर निश्चित परिणाम देखेर बडो ताजूप लाग्दथ्यो। समाधि-मन्दिर यो कुराको उदाहरण हो। नागपुरका प्रसिद्ध लखपति श्रीमान् बापू साहेब बूटी आफ्नो परिवार सहित शिरडीमा बस्दथे। एकपल्ट उनीलाई शिरडीमा आफ्नै एउटा वाडा (भवन) हुनुपर्छ भन्ने विचार आयो। त्यसको कही समय पछि दीक्षित वाडामा सुतिरहेका बखतमा उनले निद्रामा एउटा सपना देखे। बाबाले सपनामा आएर उनीलाई “तिमी आफ्नो एक बाडा (भवन) र एक मन्दिर बनाऊ” भन्नुभयो। शामा पनि त्यहीँ सुतिरहेका थिए र उनले पनि ठीक त्यस्तै नै सपना देखे। बापू साहेब जब उठे त्यसबेला उनले शामालाई रोएका देखे र उनीसँग रुनाको कारण सोधे। अनि शामाले भन्नलागे, “भर्खरै-भर्खरै मैले एउटा सपना देखेँ” बाबा मेरो ज्यादै नजिक आउनुभयो र स्पष्ट शब्दमा “मन्दिरको साथमा वाडा (भवन) बनाउन लगाऊ। म सम्पूर्ण भक्तहरूको इच्छाहरू पूर्ण गर्नेछु” भन्नुभयो।

1 उदाराः सर्वेष्वैते ज्ञानी त्वात्मैव मेमतम्।
 आस्थितः स ही युक्तात्मा मामेबनुत्तमां गतिम्॥ गीता 7-18 हुन त यी चारै प्रकारका भक्तहरू- आर्त (दुःखमा पुकार्ने), जिज्ञानु (ज्ञानको इच्छा गर्ने), अर्थार्थी (धन, पुत्र आदि अर्थको चाहना भएको) र ज्ञानी (भगवान्लाई आफ्नो आत्मरूपले चिनेको) उत्तम छन्। तथापि ज्ञानीभक्त मेरो आत्मा नै हो।

किनभने ममा सदा मनलगाएको ज्ञानी सर्वोत्तम गति रूप मैमा सदा रहेको हुन्छ।

बाबाका मधुर र प्रेमपूर्ण शब्द सुनेर मेरो प्रेम उर्लियो र घाँटी भरियो। साथै मेरो आँखाबाट आँशुका धारा बग्न लागे। यसैले म जोरसँग रुन लागें। दुबैको सपना एउटै जस्तो भएकोले बापू साहेब बूटीलाई आश्चर्य लाग्यो। उनी घनाढ्य त छँदै थिए त्यसैले उनले बाडा (भवन) बनाउने निश्चय गरे र शामासँग बसी एउटा नक्या बनाए। काका साहेब दीक्षितले पनि त्यो नक्यालाई स्वीकृत गरे। अनि त्यो नक्या बाबाको अगाडि प्रस्तुत गरिदा वहाँले पनि तुरुन्तै स्वीकृति दिनुभयो। त्यसपछि निर्माणकार्य प्रारम्भ गरियो र शामाको रेखदेखमा तलको तला, तहखाना र कुवा बनेर तयार भयो। बाबाले पनि लेंडी जाँदा-आउँदाको समयमा आफ्नो सल्लाह दिने गर्नुहुन्थ्यो यति बनिसकेपछि यो काम बापूसाहेब जोगलाई नै सौपिदिइयो।

काम यसरी नै चलिरहेकै अवस्थामा बापू साहेब जोगलाई बीचमा मुरलीधकरो मूर्ति पनि स्थापना गर्ने गरी केही खुला ठाउँ अवश्य नै हुनुपर्छ भन्ने विचार आयो। उनले आफ्नो विचार शामासँग प्रकट गरे र साथै बाबाबाट अनुमति प्राप्त गर्न पनि भने। बाबा बाडाको नजिकबाट गइरहुनुभएको बखतमा शामाले बाबासँग त्यो कुरा सोधे। शामाको प्रश्नमा आफ्नो स्वीकृति दिँदै बाबाले भन्नुभयो, “मन्दिरको कार्य पूरा भएपछि म स्वयं त्यहाँ बस्नेछु।” अनि फेरि वाडातर्फ नजर लगाउँदै अरू कुरा थप्नुभयो, “बाडा सम्पूर्ण रूपले बनिसकेपछि हामी सबैले त्यसको उपभोग गरौंला। त्यहीँ बसौंला, घुमफिर गरौंला र एउटाले अर्कालाई छातीमा लगाएर आनन्दपूर्वक डुल-फिर गरौंला।” यसैबखत शामाले बाबासँग, “के मूर्तिका बीच कोठाको जग राख्ने कार्य प्रारम्भ गर्नको लागि शुभ-मुहूर्त भयो?” भनेर सोधे। बाबाले उनीलाई स्वीकारपूर्ण उत्तर दिनुभयो। अनि त्यसैबेला शामाले एउटा नरिवल ल्याएर फोरेर कार्य प्रारम्भ गरिदिए। ठीक समयमा सबै काम पूरा भयो र “मुरलीधर” को एउटा सुन्दर मूर्ति बनाउन लगाउने प्रबन्ध गरियो। त्यसको निर्माण कार्य प्रारम्भ हुन नपाउँदै एउटा नयाँ घटना घट्न गयो। बाबाको स्थिति चिन्ताजनक हुन गयो र उहाँले अब शरीर त्यागी दिनुहुनेछ भने जस्तो देखिन लाग्यो। बापू साहेब ज्यादै उदास र निराश हुन गए। यदि बाबा बिल्नु भयो भने त बाडा वहाँको पवित्र चरण-स्पर्शबाट वञ्चित रहने (ठगिने) भयो र मेरो सबै (लगभग एक लाख रुपियाँ व्यर्थ हुन जाने भयो भन्ने उनले सोचे। तर अन्तिम समयमा बाबाको श्रीमुखबाट निकलेका बचनले (मलाई

वाडामा नै राख्नु) केवल बूटी साहेबलाई मात्र सान्त्वना पुन्याएन कि अरुहरूलाई पनि शान्ति मिल्यो। केही समयपछि बाबाको पवित्र शरीर मुरलीधरको मूर्तिको स्थानमा राखियो। बाबा स्वयं “मुरलीधर” बन्नुभयो र वाडा “साईबाबाको समाधि मन्दिर।”

वहाँको अगाध लीलाहरूको थाहा कसैले पाउन सकेन। श्री बापू साहेब बूटी धन्य हुन् जसको वाडामा बाबाको दिव्य र पवित्र पार्थिव शरीर अहिले विश्राम गरिरहेको छ।

श्री सद्गुरु साई नाथमा अर्पणहोस्।
मंगल होओस्॥